

Jonas KIRILIAUSKAS
Kuršėnai, Šiaulių r.

VEŽIMAS

(pasakojimas apie du brolius ir išdavystę)

„... Tėvyne! Angele su rūta ir kardu!
Pailsus moterie po kelio kryžium!
Kiek tavo žuvusių brangių vardų
Tave su šia žeme ir saule riša...

... Tėvyne! Angele su rūta ir kardu!
Širdie randuota! Iš visur sugrįščiau
Prie tavo kojų, prie visų vardų,
Prie tavo amžinų kaip žemė įsčių.“
(Tėvyne! J. Kunčinas)

Keikiasi dabar tie du sribai, lavonų bijo, matai, jau prietema, o jiems net tris lavonus reikia vežti. O kas tie lavonai? Aš gyvas, aš girdžiu, jaučiu kaip krato vežimą kaimo keliuku per visokias duobes ir kitus du mano likimo brolius Riterį ir Rūką krato.

Jie žuvę jau, negyvi, tik juda vežėčiose tų Lietuvos judų sribpalaikių vežami.

– Bet kaip mes jiems *blet*, tiems banditams įkrėtėm a ?! – girdžiu vėl to snargliaus, kuriam net vadžių arklio nepatiki, bravūrišką kalbėjimą, net girdžiu kaip jo rankos virpina karabino diržo sagtį drebėdamos iš baimės, net nematydamas žinau, kad jo mažos kiaulės akytės laksto dabar bailiai į šonus.

Jei turėčiau jėgų, atsikelčiau, jis savo karabiną išmestų ir kaip ne kartą jau yra buvę su sribais Kuršėnų, Raudėnų, Tryškių ar Papilės, skuostų neatsisukdamas, kiek varganos kojos ir per dideli batai leistų tai daryti.

Įkrėtė, matai, trims partizanams, atvažiavę prie sodybos, beveik šimtas kareivių, *mgėbistų, sribpalaikių*.

Įkrėtė kurgi ne, nes išdavė mus. Išdavė Bolių, sodybos šeimininko Juliaus brolis. Jie, mat, kaip Kainas su Abeliu vis dalijasi tėvų palikimą, niekaip negali penkių avių pasidalyti. Ir štai, Kainas - Bolių išdavė savo brolių Julių, išėitų Abelį. Dabar Bolių sėdi vienas namuose, kur ką tik šaudėmės, užkamšo, ko gero, *škudurais* langų skylės ir ruošiasi kaip tikras šeimininkas miegoti jau savo namuose. „Savo“ namuose, Bolių taip galvoja, kad čia dabar jo namai, dabar ir tos nusususios penkios avys jo, dėl kurių abudu sėdėjo šnypštė vienas prieš kitą kaip kokie kemsynų žalčiai.

Girdėjau, kaip *mgėbistas* pasakė aiškiai Juliui, „*sabiraise gnida, tiebia ždiot tribunal*“.

Kaip skauda tai girdėti, matyti išdavystes, kai brolis prieš brolių eina ir dar dėl ko, avių. Štai ką daro bolševizmas. Kalbėta buvo su abiem broliais ne kartą, aiškinta, bandyta padėti.

– Aš vyresnis, man priklauso trys, - nulenkęs savo kietą sprandą pasakė, tiesiog prakošdavo per dantis Julius.

Sakėm, papjaukit vieną, mėsą pasidalykit, būkit žmonės, būkit broliai, kaip tėvai jus augino ir mokė, kaip seneliai. Reikėjo patiems papjauti, ir padalyti mėsą, bet nenorėjom kištis į turto reikalus.

– Ne, tam lepūnėliui užteks ir dviejų avių.

– Tada tu, negausi nei vieno! – sušuko užvakar Bolius ir trenkęs durimis išbėgo iš trobos, nors buvom įsakę niekur neiti. Bet neliečiau niekam vyti ir parvaryti namo. Neliečiau ir išdavė, norėjo brolių, o išdavė dar ir mus, Lietuvos karius. Bolius negrįžo visą naktį.

Kokia naktis buvo tada, kokios tos pavasario naktys būna pas mus, kokios naktys! Tykios, rūkas išsidraikęs kaip kokios šieno kupetos laukuose, ramybė, kvėpia žiedais visokiais, kažkur amtelis šuo, suūbauja pelėda. Tokiomis naktimis, kvėpuojant pilna burna gaivų orą atrodo, kad jauti kaip laikas slenka per tavę, atrodo viską žinai, viską supranti ir viską gali. Tada ateina begalinis noras eiti į miestą ir pradėti daryti ten tvarką. Išgaudyti tuos prakeiktus *smirdžius*, kurie susėdo į žmonių valdžios įstaigas, išgaudyti tuos ruskius, kurių čia prisiliko, privažiavo mokyti mus kaip gyventi, nors pačių užpakaliai užlopyti devyniais lopais iš to gero gyvenimo, iš kurio čia sulėkė, kaip sako patys „*žirovat*“. Ūkininkai, juk skundžiasi, kad po *ablavų*, po kratų dingsta iš skrynių ir spintų gerieji rūbai, o paskui matai tuos savo rūbus žygiuojančius kokioje nors jų šventėje, kolonoje su tais kruvinais *škudurais* rankose, kuriuos savo vėliavom vadina.

Tokią naktį, nuo rūko kupsto iki kupsto su vyrais nužygiuojai į miestą ir visi bėgtų tada, arba kristų nuo taiklių mirtinų kulų...

Jeigu ne Kaino ir Abelio avys. Penkios avys, du broliai ir trys partizanai.

Norisi šaukti, Viešpatie, kam apleidai, bet juk Julius ir Bolius, pagal tą patį paveikslą sulipdyti, pagal tą patį įstatymą sustatyti, bet negali būti iki galo žmonėmis, negali būti romūs, atlaidūs, negali kalbėtis, susikalbėti, negali mylėti vienas kito. Tai, gal ne pagal tą patį paveikslą..., pagal kažkokį kitą? Šventvagystė galvoti taip tokią naktį.

Bandau judinti pirštus rankos, kuri neprispausta kaip man atrodo, bet nepavyksta, nejuda. Atrodo, kad matau kaip mano pirštai nejuda, tarsi būtų sustingę.

Bet aš esu gyvas, aš girdžiu ką šneka tie du *stribplaikiai*.

Jaunasis, kuriam net arklio vadžių nepatiki, vis pasakoja apie kažkokią *komsomolką*, kuri jam labai patinka, tik jis, matai, neturi laiko jos merginti, nes su banditais, mat, ištisai kariauja, ir kartais iš vakarinės mokyklos palydi namo, kai nereikia kokiam sekrete sėdėti.

Sėdi jis sekrete, Dieve mano, tie jų sekretai, kiek apeidavom išgašdindavom, keli net numirė vietoje, kai jų sėbrai pabėgo. Tuose sekretuose jie gali tik kokį girtą berną einantį iš vakaruškų nušauti ir užkasti paskui kur po egle, kad niekas nežinotų kur pražuvo žmogus.

Galvodavau visą laiką, kaip gali žmogus taip bijodamas imti į rankas ginklą? Jei mes, Lietuvos kariai taip bijotume, tai kokia iš mūsų nauda pavergtai okupanto tėvynei būtų?

– Kur Bolius galėjo išeiti, - klausiau Juliaus.

Tas tik trūktelėjo pečiais piktas.

– Ar neparduos jis mūsų, dėl to tavo avino? – dar paklausiau, pamenu tą vakarą.

– Tai juk brolis mano? – lyg prisiminė giminytę Julius, savo kraują, ne avino.

– Bet broliai turi susitarti, - bandžiau prieštarauti, žiūrėdamas į jį sėdintį kitoje stalo pusėje, liūdną tokį, - juk tuoj ir pas jus kolchozą kurs ir paims iš tavęs tą aviną, o kaip brolis?

Julius tik mostelėjo ranka, nes paminėjęs kolchozą jį visą tarsi mėšlungis surakindavo, nes jau matėm visi ką tie kolchozai su žmonių gyvenimais padaro ir kas palieka – baisiausi ubagai visi, pradeda gerti ir vogti iš tų kolchozų, su moteriškom savo peštis.

Bolius vis nesirodė.

Bet užtat kokia naktis čia buvo pamiškės tų brolių Boliaus ir Juliaus tėvų sodyboje. Tokią naktį retai norisi miego, nebent po žygio sunkaus, visai nusivarius nuo kojų. Gerai, kad nemiegojom, nes paryčiais iš rūko išnyrančius pamatėm kareivių siluetus. Jų buvo pilna aplink, trauktis jau nebuvo jau, mus apsupo, mus išdavė. Juliui ir šeimynai liepėm lysti į nedidelį rūšį po grindimis, o patys prie langų stojom. Pasiūlė pasiduoti. Šoviau į balso pusę. Prasidėjo šaudymas. Gulėjom ant grindų, o ant galvų krito langų stiklo šukės, kaip koks krištolas, kaip skaudžios, aštrios kančios ašaros, jos badė odą, iki kraujo, krito langų rėmų nuolaužos, iš kulkosvaidžio šaudė.

Jau įdienojo, bet kareiviai ir sribai nėjo artyn, o mes šaudėm mažai, taupėm šovinius, kelis jų peršovėme, tai matyt, mus gelbėjo, nes šturmuoti jie nesiryžo, laukė kol baigsis mūsų šoviniai.

Pirmą pašovė Riterį, jis taikėsi į kulkosvaidininką ir lyg rikošetas kulka perskrodė jam kaklą. Padėti jokių šansų, po akimirkos buvo negyvas, šypsojosi. Sustingusios akys, žiūrėdamos į mus iš ano, tikriausiai geresnio pasaulio, šypsojosi. Rūkas prišliaužęs paėmė jo granatą ir sviedė per langą.

Pavakariais krito ir Rūkas. Mūsų Rūkas, kuris visada sugebėdavo išsisukti iš pačių sudėtingiausių susišaudymų, apsupimų, o čia, dėl penkių avinų, dėl Kaino ir Abelio, nieko negalėjo padaryti, nes sutemos neskubėjo ateiti mums į pagalbą. Niekaip neskubėjo, kaip tu išsisuksi jau.

Kareiviai artėjo, aš jau buvau peršautas, bet dar gyvas.

Jutau, kad kažkur dar pataikė kulka viena, o gal dvi, tik skausmo jokio nejutau, buvo lengva kažkaip.

Šypsojau, mat, buvo juokinga, nes niekaip negalėjau įsivaizduoti, kad žūti teks dėl žilos Biblijos legendos, nors kiek buvo kalbėta apie tai, kokia mirtis yra geriausia Lietuvos kariui, kokia prasmingiausia. Rankų negalėjau pajudinti ir granatą išsitraukti, kad susisprogdinčiau su kareiviais, kai prieis arčiau, nes prie veido sprogdinti jau nereikia, nes visi maniškiai seniai išvežti į Sibirą.

Ar begyvi jie?

Į mišką laiškai neateina juk.

Mes tik kartais parašom kokiam išgamai, gerų žmonių prašomi, kad baigtų savo judošiškus darbus.

Kaip bjauriai tas vežimas krato.

Girdžiu, sako, kad jau, ana va ir Venta artėja, tuoj per tiltą ir būsim mieste, būsim saugūs.

Niekur jūs, žalčiai, išgamos, saugūs jau nebūsit. Niekur ir niekada.

Arklio kanopos skaudžiai beldžia į perdžiūvusį ąžuolą, ratai antrina braškėdami. Važiuojam per Ventą. Norėčiau pasikelti ir pažvelgti gal paskutinį kartą į Ventą, į jos aukštus krantus ir į įstabusį, neprilygstamą niekam ir amžiną rūką virš jos.

Negaliu pajudėti, bet aš gyvas, aš viską girdžiu.

Tiltas baigėsi dardėti ėmėm per bruką.

Veža į turgaus aikštę. Mes ant grindinio, kaip su visas daro.

Tegu meta, tegu niekina, man neskauda jau, man negaila, nes nepasidavėm juk kovojom lyg galima buvo, ligi pat pabaigos šovinių, kraujo, atodūσιο kruvino ir vis tiek, juk laimėsime mes, ne sribai, ne visi pakalikai, skundikai, ne Bolius dėl avino viską išdavęs.

Traukia už kojų, burba, kad sunkūs lavonai.

Štai, žiūriu į save apšviestas mėnulio pilno jau disko, mirksi man žvaigždės iš tenai, iš aukštybių, girdžiu kaip man sako jos, tai mūsų gynėjas, tai partizanas. Galvoju, gal šalta man čia ant tų akmenų bus ligi ryto gulėti, kol pamačiusi saulė sušildyti bandys. Tik regiu dar, kaip rūkas, atsargiai, kaip tolimas giminaitis koks, besiverčiantis nuo Ventos, tas amžinas ir nepakartojamas rūkas, ėmė nepaprastai švelniai kloti mus po savim, kad nešalta mums būtų, kad mėnulis ir žvaigždės per trumpąją naktį, neverktų dėl mūsų jaunystės.

Mus jau uždengė rūkas, mes nematomi vėl, tarsi praamžių girioj žalioj nors tik lyg ryto, bet dabar vėl galėsime sapnuoti pavasario naktį, tokią naktį, kai jauti, kad gali padaryti bet ką...

Aš dar gyvas, aš dar gyvas, lyg dar plaka krūtinėj šaltoj jau širdis, lyg dar plaka, tik jau nejaučiu jau aš to gildančio skausmo...

Aš dar gyvas...
